

Šefik Tatlić*

SUVREMENOST KOLONIJALIZMA: KAPITALISTIČKA MODERNOST, IMPERIJALNI RASIZAM I NEKROPOLITIKA

Sažetak

Ovaj se tekst bavi artikulacijom globalnog kapitalizma kao imperijalne formacije, analizom modernosti kao partikularnog projekta i/ili diskurzivne retorike te artikulacijom nekropolitike kao dominantnog oblika politike u kapitalizmu u eri poslije 11. 9. Stoga, globalni kapitalizam biva tretiran kao imperijalna formacija i odnos dominacije koji fundamentalno počiva na kolonijalnim epistemologijama i logikama upravljanja. Modernost u ovom tekstu biva tretirana kao partikularna diskurzivna retorika Prvog svijeta koji istu modernost univerzalizira da bi prikrio i/ili zatomio druge oblike organizacije modernosti, ali i zato da bi primijenio i normalizirao razne predmoderne logike i ideologije, poput rasizma, kao temelje organizacije društvene diferencijacije i hijerarhija eksploatacije. Finalno, ovaj tekst artikulira koncept nekropolitike koji predstavlja opsceni oblik politike koja je, u eri poslije 11. 9., svedena na menadžment smrti i strojni oblik upravljanja svijetom kao komodifikabilnom kategorijom.

Ključne riječi: kapitalizam, modernost, kolonijalizam, odnos dominacije, rasizam, struktura moći, nekropolitika, nekrokapitalizam, politika/ideologija, periferija

1. Uvod

Ovaj se tekst temelji na tri polazišta. Kao prvo, na polazištu da je globalni kapitalizam imperijalna formacija i kolonijalni odnos dominacije koja ima svoju hijerarhiju, tj. središte i periferije. Kao takav, globalni kapitalizam nije nikakva, ideološki neutralna, ekonomska konstelacija ili formacija, nego se radi o imperijalizmu čije su hijerarhije eksploatacije, ali i spomenuti središta i periferije, utemeljene na kolonijalnim logikama.

* Alije Isakovića 2, BA- 77 000 Bihać, tatlic.s@gmail.com

Kao drugo, tekst se temelji na polazištu da je modernost partikularna diskurzivna retorika, a ne neka univerzalna konstelacija značenja, principa i logika. S obzirom na ovakav, partikularni, karakter modernosti ovaj tekst postulira da je modernost sastavni dio (post)modernog kapitalizma, a ne *vice versa*, te da kao takva unutar globalnog kapitalizma, modernost služi kao oblik impozicije i racionalizacije interesa Prvog svijeta pod krinkom »općeg« razvoja čovječanstva.

Kao treće, tekst nalazi da je paradigmatični oblik politike s kojom operira Prvi svijet i koja postaje politika u globalnom kapitalizmu u eri poslije 11. 9. nekropolitika – opsceni oblik politike utemeljen na impoziciji, menadžmentu i racionalizaciji smrti.

2. Globalni kapitalizam: kolonijalni odnos dominacije

Primarna funkcija ovog dijela teksta je artikuliranje globalnog kapitalizma kao kolonijalnog odnosa dominacije i kao imperijalnu formaciju koja ima svoju rigidnu strukturu i koja perpetuira epistemološku hegemoniju koja modernost definira, primjenjuje i valorizira na temelju raznih interesa Prvog svijeta kao središta globalnog kapitalizma.

Kada govorimo o globalnom kapitalizmu, primarno govorimo o obliku imperijalizma te odnosu dominacije i društvenom odnosu. Drugim riječima, umjesto o ekonomiji kao navodnom preduvjetu na osnovu kojeg dolazi do organizacije moći, govorimo o kapitalizmu kao strukturi moći koja proizvodi uvjete u kojima se organizira tzv. ekonomija koja je – u onom obliku kako se inače percipira, kao odnos i/ili konstelacija odnosa proizvodnje i razmjene koji su navodno separirani od dominantnih političkih i ideoloških diskursa – danas, skoro pa eksplicitno, i to u upravo u uvjetima tzv. slobodnog tržišta, prestala postojati. Naravno, reakcionarni je diskurs uvijek nastojao odvajati (ili reprezentirati) ekonomiju (kao odvojenju) od ideologije i politike, ali danas, kada kapitalizam i njegove ideologije potpuno prožimaju sve kognitivne i materijalne aspekte življenja, radi o takvom stupnju *fuzije* ideologije, tj. ideološkog i svih ostalih zamislivih sfera egzistencije da sve ostalo, posebno

Suvremenost kolonijalizma...

ekonomija, može od struktura moći biti propagirano kao navodno apsolutno odvojeno od ideologije.

Tvrditi da je neka struktura moći imperijalistička prije svega znači implicirati postojanje hijerarhije koja nije rezultat tzv. ekonomskih logika i verziranosti u upravljanju ekonomijom, nego koja je *preduvjet* »uspješnosti« i ekonomskog prosperiteta. Kada govorimo o globalnom kapitalizmu, govorimo dakle o imperijalnoj formaciji.

Bitno je naglasiti da danas (na ljevici) postoje prijepori oko tumačenja današnjeg imperijalizma, a možda jedan od najvažnijih takvih prijepora zapravo uspostavlja dihotomiju između imperijalizma (kao starog kolonijalnog imperijalizma) i Imperija kao vladavine globalnog kapitalizma koji navodno strukturno ne počiva na »starim« kolonijalnim podjelama i krutim granicama, nego na postfordističkim i navodno univerzalno primjenjivim logikama organizacije eksploatacije. Neki od proponenata Imperija kao dominantnog oblika kapitalizma danas su Antonio Negri i Michael Hardt. U svojoj knjizi *Imperij* autori tako navode da:

Prijelaz prema Imperiju izranja iz sutona moderne suverenosti. Za razliku od imperijalizma, Imperij ne uspostavlja nikakvo teritorijalno središte moći i ne oslanja se na utvrđene granice ili zapreke. On je *decentraliziran* i *deteritorijalizirajući* aparat vladavine koji postepeno uključuje cijelo globalno područje unutar svojih otvorenih granica koje se sve više šire (Negri i Hardt, 2000:8).

Autori dakle tvrde da globalni kapitalizam strukturno nema centar i periferiju i da se radi o decentraliziranom aparatu koji sve takve vrste demarkacije apsorbira u globalni eksploatacijski stroj. Što se deteritorijalizacije tiče, možemo se složiti da (post)moderna kapitalizam deteritorijalizira kapital,¹ ali to ne znači da je njegova struktura vladavine tj. organizacije (geo)političke i/ili diskurzivne moći i sama deteritorijalizirana. Naravno, Negri i

¹ Financijski kapitalizam, ekonomija pažnje, širi postfordistički oblici proizvodnje itd.

Hardt (2008) svjesni su da Imperij ne ukida »stare« eksploatacijske logike investirane u moderni kapitalizam. Oni tako navode da:

Kraj dijalektike modernosti nije imao za ishod kraj dijalektike eksploatacije. Danas vidimo još ekstremniji rascjep između male manjine koja nadzire ogromna bogatstva i mnoštava koje živi u siromaštvu na granici bespomoćnosti. Zemljopisna i rasna područja tlačenja i eksploatacije koja su uspostavljena za vrijeme kolonijalne i imperijalističke ere u mnogome pogledu nisu se smanjila već su se umjesto toga eksponencijalno povećala (Negri i Hardt, 2000:49).

Ipak, autori u kontekstu analize vrste upravljanja koju koristi današnji kapitalizam navode sljedeće. Po Negriju i Hardtu (2000:277-278):

Imperijalizam je bio sustav zamišljen da služi potrebama kapitala i promiče njegove interese u fazi njegovoga globalnog osvajanja. A ipak, kao što je zapazila većina kritičara imperijalizma [komunističkih, socijalističkih i kapitalističkih], imperijalizam se i sam od svoga začetka sukobljavao s kapitalom. On je bio lijek koji je sam ugrožavao zdravlje pacijenta. Iako je imperijalizam osiguravao kapitalu putove i mehanizme da prožima nove teritorije i širi kapitalistički način proizvodnje, on je također stvorio i ojačao krute granice među raznim globalnim prostorima, stroge pojmove unutarnjega i vanjskoga koji su učinkovito zaustavljali slobodan tijek kapitala, radne snage i roba – nužno sprečavajući na taj način puno ostvarenje svjetskog tržišta.

Dakle, za Negrija i Hardta imperijalizam kolonijalnog tipa i imperijalizam države-nacije predstavljao je prepreku uspostavi Imperija kao globalnog sustava eksploatacije. Ova logika, koja ujedno i državu-naciju apsolvira kao završen model strukturiranja suverenosti i/ili politike države, zapravo stvara implikaciju da je današnji imperijalizam (po Negriju i Hardtu, Imperij) lišen strukturnih rigidnosti poput imperijalnog centra (kozopolisa), nacionalne države, krute granice te države i rasističkih logika sistemski investiranih u organizaciju eksploatacije. Ovo dodatno proizvodi implikaciju da je eksploatacija zapravo organizirana

Suvremenost kolonijalizma...

tako da kapitalizam sve eksploatira jednako što, kako nalazimo, ni u kojem slučaju nije slučaj. Što se rasizma tiče, Negri i Hardt svjesni su da je rasizam itekako prisutan u ovim hijerarhijama, ali smatraju da rasizam nije apriorni organizacijski princip hijerarhija eksploatacije i samoga društva. Po njima (Negri i Hardt, 2000:167): »Hijerarhija različitih rasa određuje se tek *a posteriori*, kao posljedica njihovih kultura – to jest na osnovi njihove izvedbe.«

Ne radi se o tome da su Negri i Hardt apologeti kapitalizma i njegovih (rasnih) ideologija, ali, može se ustvrditi nešto suprotno autorima u vezi s načinom organizacije suvremenog imperijalizma. Hijerarhija različitih rasa (i eksploatacije istih) utvrđuje se *a priori*; rase se *prvo* pozicionira na eksploatacijskoj skali na osnovu rasističke logike, a »izvedba« različitih globalnih aktera na ekonomskoj, demokratskoj i geopolitičkoj sceni primarno se valorizira na osnovu imperijalne te rasističke, a ne neke produkcijske ili ekonomske logike. Rasizam je u ovom smislu takav oblik društvene kontrole koji kapitalizmu općenito, te Prvom svijetu specifično, omogućava racionalizaciju već ostvarenih privilegija u distribuciji svjetskih resursa, ali i takav oblik kontrole koji je sa stanovišta kapitalizma, kao strukture moći, logičan jer preduhitruje ne samo subvertiranje već stvorenog odnosa moći nego i one post-rasne oblike društvene diferencijacije koji bi vodili klasnim oblicima društvenih sukoba i naposljetku adresiranju kapitalizma kao imperijalne strukture moći.

Kada govorimo o rasizmu, ne govorimo dakle o nekom incidentnom narativu ili ostatku kolonijalnih vremena, nego o rasizmu kao organizacijskom principu društava koja su upravo ekonomski najrazvijenija, najdemokratskija, »najsređenija« društva i kao organizacijskom principu čije se temeljne značajke »izvoze« i drugim, nezapadnim akterima. Naravno, postoje razne vrste rasizama koji su manje-više svuda prisutni, npr. rasizam paradigmatičnog Zapada (bijelaca kršćanskog podrijetla) naspram bijelih južnjaka i/ili Slavena, Japanaca naspram Korejaca i Kineza, sjeverno-afričkih populacija naspram podsaharskih populacija itd. (usporedi s Tatlić, 2015a). Ipak, ovdje govorimo o imperijalnom, bijelom, zapadnom rasizmu koji u svjetskoj geopolitici figurira kao politički i epistemološki najmoćniji i koji je,

Suvremenost kolonijalizma...

postmodernom reorganizacijom kapitalizma, i sam moderniziran. Ovdje je važno napomenuti da je »bijela rasa« fikcijska kategorija i ideološki konstrukt (kao i ostale »rasne« kategorije) koji predstavlja takav oblik distinkcije u imperijalnom ideološkom imaginariju koji omogućuje perpetuaciju rasizma kao oblika društvene kontrole. Privilegiranost pripisana konstrukt »bijele rase« imperijalizmom je atribuirana privilegiranost koja omogućuje racionaliziranje diskrepancija u distribuciji resursa, tj. održanje privilegija onih struktura moći koje su istu kategoriju konstruirale u tom kapacitetu. O ulozi rasizma u kontekstu proizvodnje periferije i širem kontekstu organizacije vladanja opširnije će biti riječi kasnije u ovome tekstu. Naime, ako se vratimo na artikulaciju hijerarhija eksploatacije, možemo konstatirati da ova eksploatacija nije univerzalna (u smislu univerzalne primjene) i ne organizira jednako iskustvo kapitalizma. Tu se radi o sustavu koji ima svoje privilegirane i deprivilegirane aktere.

Stoga, globalni kapitalizam jeste imperijalna formacija koja se modernizirala, ali koja je u tom procesu zadržala državu-naciju i stara kolonijalna središta, (polu)periferiju i periferiju kao i Treći svijet koji je pretvoren, prilično doslovno, u svijet smrti. Za marksističkog teoretičara Davida Harveya jedna od glavnih karakteristika suvremenog imperijalnog kapitalističkog projekta (*Novog imperijalizma*, kako ga Harvey zove) proces je koji autor naziva »akumulacija kroz izvlaštenje«, a radi se o sljedećoj strategiji. Po Harveyju (2003:184-185):

Akumulacija kroz izvlaštenje se ponovno pojavila iz sjenovite pozicije koju je imala prije 1970. kada je počela postajati glavna značajka unutar kapitalističke logike. U svemu ovome ona je imala duplu dužnost. S jedne strane omogućila je oslobađanja jeftinih resursa koji su omogućili apsorpciju viška kapitala. S druge strane, ovo je značilo da je devalvacija viška kapitala bila primijenjena na najranjivije teritorije i populacije. Ako su zapaljivost (tržišta, op. a.) i nebrojene kreditne i krize likvidnosti označile ovu novu globalnu ekonomiju, onda je i sami imperijalizam postao označen orkestriranjem ovim procesima (devaluiranja, menadžmentom kriza, op. a.) kroz institucije poput MMF-a, sa ciljem zaštite glavnih centara kapitalističke akumulacije od devalvacije.

Suvremenost kolonijalizma...

Vidimo dakle da je središte kapitalističke akumulacije upravo imperijalno središte koje globalni kapitalizam i njegovo takozvano slobodno tržište koristi kao instrument, prvenstveno, bogaćenja sebe, a ne svih globalnih aktera. Na kraju krajeva, sami koncept akumulacije kroz izvlaštenje implicira postojanje hijerarhije privilegiranosti (i naravno moći) koja apriorno, na temelju geopolitičkih interesa i zahtjeva kapitala, determinira kako će se distribuirati resursi i privilegije. Iako su njegove metode, modeli organizacije, reprodukcije i reprezentacije modernizirani, globalni kapitalizam je i dalje, ne bilo kakav, nego *kolonijalni* odnos dominacije. Nužno je napomenuti u ovom momentu progresije teksta da u dekolonijalnoj teoriji, barem onoj južnoameričkog predznaka, postoji termin *kolonijalnost moći* koji je skovao dekolonijalni teoretičar Anibal Quijano te koji označava kolonijalizam koji postoji nakon politički eksplicitnog kolonijalizma. Za Quijana (2007:170):

Kolonijalnost je i dalje najopćenitija forma dominacije u današnjem svijetu, jednom kada je kolonijalizam kao eksplicitni politički poredak uništen. Kolonijalnost ne sadržava, očito, sve uvjete ili modele eksploatacije i dominacije među ljudima. Ali, ona nije prestala, u zadnjih 500 godina, biti njihov glavni okvir.

Naime, proces dekolonizacije do kojeg je uistinu, s manjim ili većim uspjehom došlo sredinom 20. stoljeća nije dakle ni približno završen. To ujedno ne znači da je kolonijalizam danas istog onog, politički eksplicitnog tipa kakav je bio nekad, ali to znači da je kolonijalizam moderniziran u suvremeni odnos dominacije koji se predstavlja kao slobodno tržište. Stoga, kolonijalnost je i dalje kolonijalizam, odnos dominacije između onih koji (tj. čije vladajuće, a sve manje i ostale klase) uživaju u prosperitetu; koji se reprezentiraju kao etički, kognitivno i »racionalno« superioriji od onih koji to navodno nisu i koji istu logiku na kojoj epistemološki pozicioniraju sebe kao više vrijedne, primjenjuju politički i ideološki (usporedi s Tatlić, 2015a).

Suvremenost kolonijalizma...

Stoga, iako danas niz nezapadnih zemalja i proto-supranacionalnih blokova (poput recimo BRICS-a²) vojno i ekonomski potencijalno pariraju Zapadu kao geopolitičkom bloku, ove zemlje su (uglavnom) i dalje kapitalističke zemlje koje su u velikoj mjeri strukturirane kao proizvodni pogoni Zapada i/ili za Zapad. S druge strane, bez obzira koliko je Prvi svijet vojno i ekonomski kompromitiran, on i dalje zadržava neprikosnoveni monopol na definiciju ideoloških i epistemoloških principa na kojima se strukturira dominantni model upravljanja državom i društvom te tzv. ekonomijom, tj. ideologijom. Svi ovi pretendenti na neku središnju (ili pak geostrateški važniju) ulogu u globalnom kapitalizmu ni približno nisu počeli kompromitirati temeljne principe na kojima se organizira država ili društvo, da ne spominjemo kompromitiranje kapitalističkih principa definiranja modernosti ili ljudskog progresa uopće.

Ako pogledamo regiju istočne i jugoistočne Europe od pada Berlinskog zida naovamo, može se konstatirati da postoji dominantno mišljenje (unutar ovih zemalja, ali i u očima Zapada) koje podrijetlo niza političkih, ekonomskih i socijalnih disfunkcija od kojih pati regija ili država pripisuje »nedovršenosti primjene kapitalizma«; »divljem« kapitalizmu; nedovoljno sofisticiranom kapitalizmu ili još gore, »nepostojećem« kapitalizmu. Naravno, proces apsorpcije ovih zemalja jugoistočne i istočne Europe u kapitalizam dogodio se paralelno³ s demokratizacijom istih nakon pada Berlinskog zida i kolapsa institucionaliziranog socijalističkog projekta (SSSR-a i istočnog bloka). Nakon što je niz ovih zemalja (manje, više) »uspješno« proveo niz političkih, ekonomskih i ideoloških reformi u sklopu raznih procesa eurointegracija – koji su između ostaloga bili utemeljeni i na deindustrijalizaciji, radikalnom rastu diskrepancija u distribuciji nacionalnog bogatstva, radikalnoj klasnoj podjeli, derogaciji interesa društva u ime interesa kapitala, privatizaciji i devastaciji socijalnih dimenzija države – većina njih je (manje ili više uspješno) integrirana ili pak apsorbirana u razne

² BRICS je akronim (na engleskom jeziku) za asocijaciju pet nacionalnih ekonomija, izveden je od Brazil, Russia, India, China i South Africa (Brazil, Rusija, Indija, Kina i Južna Afrika).

³ Koristi se termin »paralelno« umjesto »pod krinkom« da se ne stvara radikalnu dihotomiju između demokratizacije i/ili demokracije i kapitalizma.

Suvremenost kolonijalizma...

supranacionalne strukture i tokove tzv. slobodnog tržišta. Sve ovo je, u *svim* ovim zemljama, rezultiralo dominacijom i institucionalizacijom etno-religijskih principa u organizaciji države (percepciji države kao ekstenzije etnije i kao »prirodnog«, ne fikcijskog konstrukta); interpretaciji društva ne kao političke, nego etno-religijske, biološke i rasne kategorije; ideološkoj legitimizaciji predmodernih, arhaičnih principa u strukturiranju ideološkog *mainstreama* te konzekventno u pojavi političkih, ideoloških, i socijalnih⁴ rasističkih i fašističkih diskursa.

Povijesno gledano, svi ovi reakcionarni diskursi i ideološki principi egzistiraju usporedno s, tj. unutar kapitalizma kao oblici potiskivanja klasno prefiksiranog, dakle političkog konflikta u registar rase, etnije i religije. Sve ovo ne samo da onemogućava političku strukturnu analizu socio-političkog poretka nego kapitalizmu i njegovoj demokraciji priskrbuje anti-autoritarnu aureolu na temelju logike oslobođenja »naroda« od socijalizma (ili pak nekog drugog nekapitalističkog poretka) kao »nenarodnog« režima i na temelju logike oslobađanja proizvodnih potencijala populacije čiji potencijal za prosperitet sad navodno ovisi samo o »snalaženju« u tržišnim realnostima.

Naime, da je, na kolonijalnoj pljački i imperijalizmu utemeljena, država-nacija Zapada htjela u nekom trenutku (recimo poslije Drugog svjetskog rata) stvoriti političku supranacionalnu državu, ona bi sve suverenitete koji bi ulazile u takav savez *u potpunosti* delegirala toj novoj strukturi, tj. *ukinula* u ime te iste strukture. Ali, zadržavanje moći stare države-nacije unutar, bilo političkog supranacionalnog saveza, bilo tržišne ekonomije (koju se ponekad reprezentira čak i kao oblik političke vladavine nad društvom), svjedoči tomu da balansirana distribucija resursa nikad nije bi bila u planu. To subsekventno znači da su kolonijalizam i imperijalizam danas vitalni na isti način na koji su to bili u 18. i 19. stoljeću – iako su ovi oblici

⁴ Pod »socijalnim« rasističkim i fašističkim diskursima misli se na neinstitucionalne (iako neki od ovih diskursa već jesu, na temelju parlamentarne zastupljenosti, dio institucionalnih diskursa) koji egzistiraju unutar društva, na kojima se temelji niz desno-populističkih diskursa u Prvom svijetu i koji bivaju primijenjeni kao niz »mikro agresija« usmjerenih protiv označenih, rasno, religijski, etnički i spolno profiliranih populacija.

organizacije vladavine danas u tehničkom, metodološkom i formalnom smislu, modernizirani.

Kada pak govorimo o modernizaciji kapitalizma ne govorimo *samo* o modernizaciji sredstava proizvodnje i/ili društvenoj tvornici, apsorpciji cijelog društva u eksploataciju, nego govorimo i o epistemološkoj hegemoniji Prvog svijeta kapitala koja ima (epistemološki) monopol na definiranje modernosti i cijelog spektra značenja koje ona kongregira.

3. Koja modernost?

Modernost, ili točnije europska modernost svoje korijene vuče još iz humanističkog projekta prosvjetiteljstva koji je znanstveno utemeljeni racionalizam, čija je teologija kongregirana oko središnje uloge prirode,⁵ uspostavio kao temeljnu logiku epistemološkog imaginarija *post ancien* režima (usporedi s Tatlić, 2015a). Iako je na fundamentalnoj razini koncept modernosti, kao i sve epistemološke logike investirane u ovaj koncept (nominalni anti-autoritarizam, anti-monarhizam, sekularizam, građanska prava itd.), proizveden da figurira kao navodno konsenzusni format organizacije ljudskog »progresa«, definiranje i primjena modernosti ostala je »u rukama« geopolitičkog (i/ili imperijalnog) središta⁶ koji ju je, kao

⁵ Ovo se odnosi na središnju ulogu prirode i postuliranja »prirodnog balansa« kao metafizičkog zrcala realnih odnosa dominacije, što je epistemološka logika humanističkog projekta prosvjetiteljstva čiji su permutirani oblici vidljivi i danas u paradigmatičkim protopolitičkim retorikama Zapada. Kada se govori o središnjoj ulozi »prirodnog balansa« u prethodno elaboriranom kontekstu, ne misli se naravno ni na kakve *new age* tendencije ili nešto tomu slično, nego se misli na monopol na definiranje principa progressa gdje se zapadna kolonijalna epistemologija definira kao »prirodna«, kao metapolitička ili politički nedodirljiva, dok se višak prirodnih (kao predcivilizacijskih ili pretpolitičkih) »karakteristika« pripisuje (uglavnom nebijelim, najčešće nekršćanskim) akterima koje onda Prvi svijet i njegova kolonijalna epistemologija navodno »upisuje u civilizacijski registar« i/ili demokratizira, što se od 1492. godine pa do danas očituje u praktičnom, manje ili više agresivnom ili manje ili više eksplicitnom, porobljavanju – bilo oružanom represijom, bilo ekonomijom duga.

⁶ Činjenica je da je pojava modernosti, na temeljima Francuske revolucije i općenito prosvjetiteljstva utjecala na model reorganizacije kolonijalizma, koji je od »vjerske misije« u izvedbi Španjolske i Portugala (u 16. i 17. stoljeću), metastazirao u »civilizacijsku misiju« u izvedbi Engleske, Francuske i Nizozemske (u 18. i 19. stoljeću) i u danas sveprisutnu »demokratizaciju« kao oblik racionalizacije imperijalizma.

Suvremenost kolonijalizma...

takvu, konstruirao. Modernost je u ovom smislu »medij« prijenosa onih dimenzija prosvjetiteljstva – koje su bile iskorištene kao oblik dedivinizacije (i političkog rušenja) *ancien* režima – na danas dominantan model organizacije socio-političkog poretka. Može se reći da je racionalno-znanstveni diskurs,⁷ koji je od Francuske revolucije pa sve do 20. stoljeća sve više i više postajao nominalna jezgra modernosti, vremenom postao i oblik zaloga »posvećenja« projekta modernosti organizaciji općeg ljudskog (demokratskog, materijalnog itd.) razvoja.

Ipak, već tijekom devetnaestog stoljeća, znanstveno-racionalni diskursi nisu bili politizirani u smislu u kojemu bi bili iskorišteni kao instrument napada na karakter odnosa dominacije u tada već strukturiranom kapitalizmu, nego su kooptirani od imperijalnih struktura moći kao oblik racionalizacije »civiliziranja« ili »demokratiziranja« ostatka svijeta od Prvog svijeta – što je istom svijetu omogućilo da pod aureolom progresivnosti i dalje baštini cijeli spektar upravo predmodernih principa. Etnocentrična percepcija društva i države, rasa kao organizacijski princip društva, identitetske politike, plutokratski, oligarhijski, skoro pa feudalistički oblik vladavine u nekim država Zapada (poput recimo SAD-a) te naturocentrizam kao dominantna epistemološka logika (država kao prirodni, ne fikcijski konstrukt) samo su neki od ovih principa koji zapravo pripadaju dogmatskom, ne racionalno-znanstvenom diskursu. Način na koji Prvi svijet definira i primjenjuje modernost, dakle, ni u kojem slučaju ne isključuje stare, kolonijalne i predmoderne principe u pristupu organizaciji društva i države, a ultimativno to znači da modernost nije nikakva univerzalna formacija ili smjer ljudskog razvoja, nego partikularna retorika.

⁷ Ovo ne znači da su racionalno-znanstveni diskursi kao takvi ideološki neutralni, njihova utilizacija ovisi o tome kako su politički i ideološki mobilizirani, što važi za sve, ne samo paradigmatički kapitalistički poredak. Ne želimo dakle reći da su ovi diskursi apriorno »pozitivni« ili društveno i politički korisni, oni danas figuriraju kao jedan od neoliberalnih instrumenata depolitizacije javne sfere i ideologije općenito, ali ovdje naglašavamo da su isti progresi u razvoju modernosti bili samo krinka koja je skrivala niz, danas dominantnih, arhaičnih diskursa u formaciji socio-političkog poretka.

Bitno je dakle spomenuti da je za neke dekolonijalne teoretičare, posebno Waltera Mignola, modernost *općenito* problematična i tumači se kao ekstenzija kolonijalnog odnosa moći, tj. ekstenzija kolonijalnosti o kojoj je govorio Quijano.⁸ Walter Mignolo (2008:20-21) tvrdi da:

Nema modernosti bez kolonijalnosti, kolonijalnost je konstitutivna modernosti. Modernost nije historijski period nego je to retorika utemeljena na ideji spašavanja koja proponente ove ideje smješta na vrhunac globalnog historijskog razvoja i koji nose zastavu i baklju prema svjetlijoj budućnosti čovječanstva. Retorika modernosti je bila, još od svoje uspostave, retorika spašavanja; prvo konverzijom (koju su koristili španjolski i portugalski religijski poredak), onda civilizirajućim misijama (koje su poduzimali Britanci i Francuzi), a onda modernizacijom (koju perpetuiraju američki ekonomski eksperti i politike koje Treći svijet guraju prema istim standardima koje ima Prvi) i spašavanjem kroz tržišnu demokraciju i konzumerizam.

On (Mignolo, 2009:7) dalje argumentira da:

Modernost nije historijski period, nego diskurzivna retorika, diskurs uvjeravanja koji obećava progres, civilizaciju i sreću. Ili, ako želite, to jeste historijski period koji je kao takav definiran od onih koji najviše blagodati od njega imaju.

Mignolo dakle modernost uopće tumači kao neodvojivu od kolonijalnosti a, iako se možemo složiti s autorom da modernost definitivno jeste partikularna diskurzivna retorika (usporedi s Gržinić i Tatlić, 2014), ipak ostaje pitanje koliko je socijalistička modernost odraz kolonijalnosti? i, ako kolonijalizam uopće tumačimo rudimentarno, kao oblik ekspanzionizma, ostaje pitanje kakav oblik ekspanzionizma organizira socijalistička modernost? Ovih ćemo se pitanja uskoro dotaći, ali zasad je dovoljno primijetiti da dekolonijalna teorija pitanju modernosti prilazi na način da je interpretira kao svojevrsnu ekstenziju jednog partikularno europskog iskustva. Kako primjećuje kolumbijski dekolonijalni

⁸ Vidi prethodni dio.

Suvremenost kolonijalizma...

teoretičar Santiago Castro-Gómez (2007:434) upravo u vezi sa načinom na koji Negri i Hardt artikuliraju ovo pitanje:

...Za Negrija i Hardta modernost se razvija (*gestates*) potpuno unutar Europe te se sukcesivno razvija putem intra-europskih fenomena poput renesanse, prosvjetiteljstva i kreacije moderne države, industrijske revolucije itd., dok modernost ne dostigne svoju postmodernu krizu u Europi. Što se događa u ostatku svijeta, van Europe, Negrija i Hardta interesira u onom smislu u kojemu se analiza tiče *ekspanzije* suvereniteta moderne države van europskih granica. Njihova točka reference stoga je Europa, a ne svijet-sustav, što je i razlog zašto oni vide ‚humanističku revoluciju‘ samo iz moderne perspektive, bez prepoznavanja njenog ‚kolonijalnog lica‘.

Castro-Gómez, primjećuje da, parafrazirajući, moderna perspektiva bez prepoznavanja njenog kolonijalnog lica nije dovoljna za artikulaciju globalnog kapitalizma kao Imperija ili pak imperijalizma, što možemo tumačiti tako da manjak prepoznavanja kolonijalne dimenzije, od nekih aktera na političkoj, ali i analitičkoj sceni, možemo vidjeti i kao oblik pristanka na modernost koja se od Prvog svijeta »prodaje« kao univerzalna (usporedi s Gržinić i Tatlić, 2014). Prvi svijet dakle, kao imperijalno središte kapitalizma, univerzalizira modernost. Drugim riječima, Prvi svijet perpetuira ideju da je modernost neki univerzalni označitelj nekog navodno univerzalnog konsenzusa o potrebi i obliku ljudskog progresa u određenom fundamentalnom smislu. Naravno, Prvi svijet sebe vidi na središnjoj poziciji u ovakvom imaginariju modernosti, a univerzalizacija, tj. ideološka perpetuacija implikacije da je modernost, pa samim tim i ljudski progres, neutralna kategorija i retorika zapravo služi samo tom svijetu da racionalizira kolonijalnu podjelu svijeta koju je sam i uspostavio (usporedi s Gržinić i Tatlić, 2014). S obzirom da je Prvi svijet istu kolonijalnu podjelu svijeta uspostavio na genocidu, pljački i planetarnom porobljavanju na temelju proglašavanja niza rasa, etnija i religija kao »manje vrijednih«, može se konstatirati da su principi validni i danas, samo što Prvi svijet i njegova modernost kategorije rase, etnije i religije danas utilizira na drukčiji način.

Suvremenost kolonijalizma...

U vezi sa zapadnom prosvjetiteljskom i/ili liberalnom tradicijom (koja nominalno stoji suprotstavljena neokonzervativnom populizmu), može se reći da je ova liberalna diskurzivnost možda i imala svojevrstni politički potencijal, ali samo u onoj mjeri u kojoj je bila sastavni dio niza anti-imperijalističkih i anti-kapitalističkih borbi na Zapadu (u drugoj polovini 20. stoljeća) koje su nastojale demontirati niz reakcionarnih logika u vezi s transformacijom pitanja »ljudskih prava« u »civilna/građanska« prava, politizacijom feminizma, prava glasa te takve političke mobilizacije etničkih i rasnih manjina koja je antagonizirala sam koncept manjine.

S druge strane, liberalna je diskurzivnost, u onoj mjeri u kojoj je nakon pada Berlinskog zida počela bivati percipirana i samopercipirana kao ideološka diskurzivnost koja operira u »post-ideološkom« svijetu u kojemu se ekonomska pitanja tretiraju kao nevezana za širi političko-ideološki oblik uređenja, te u onoj mjeri u kojoj je integrirana u širi neoliberalni narativ, zapravo postala depolitizirana i svedena na operiranje u, na ekonomskom redukcionizmu, utemeljenom pogledu na odnos moći i društva. Za marksističkog teoretičara Samir Amina (2004:9) »Društvena učinkovitost je od liberala izjednačena sa ekonomskom učinkovitosti koja je temeljena na financijskog profitabilnosti kapitala. Ovaj redukcionizam izražava dominaciju ekonomije, dominaciju karakterističnu za kapitalizam. Atrofirana društvena misao derivirana iz ove dominacije je stoga ,ekonomistična' do ekstrema.«

Amin ne govori samo o neoliberalizmu i/ili drugim iteracijama liberalizma (poput libertarijanstva) koje eksplicitno »koaliraju« s kapitalizmom, nego o liberalnoj misli u onom smislu u kojemu istu vidi kao kontinuitet upravo prosvjetiteljskih logika. Za Amina (2004:15):

Ideja da postoji ekonomska logika (čije nam otkrivanje ekonomska znanost omogućuje) koja vlada razvojem kapitalizma jeste iluzija. Nema teorije kapitalizma koja bi se razlikovala od njegove povijesti.

Kako Amin (2004:15) dalje navodi:

Suvremenost kolonijalizma...

Ova ideja je, u principu, ekonomistična i vuče porijeklo iz prosvjetiteljstva. ‚Razum‘ koji je prosvjetiteljstvo inauguriralo, kapitalističkom sustavu, koji zamjenjuje *ancien* režim, zapravo atribuirala nadpovijesnu legitimaciju, čineći ga ‚krajem povijesti‘.

Iako niz neoliberalnih, pa i neokonzervativnih diskursa politikantski kooptiraju niz liberalnih ideja u vezi s nužnošću (modernističkog) progresa, pitanja »ljudskih prava« itd., sama liberalna diskurzivnost (danas oličena u nizu socijalno-demokratskih, »zelenih« ili sličnih političkih opcija) i dalje⁹, bar u velikom broju slučajeva (u Prvom svijetu), ideološki počiva na uvjerenju da je »autentično« ili »autentičnije« tumačenje logika prosvjetiteljstva esencijalna komponenta borbe za, simplificirano rečeno, socijalnu pravdu.

Za Santiago Castro-Gómez (2007:429):

Prosvjetiteljstvo je predložilo da se, znanstvenim metodama, uspostavi disciplinarni aparat koji je omogućio normalizaciju tijela i umova koji bi se fokusirali na produktivni rad. Ali, u ovakav se projekt normalizacije kolonijalizam jako dobro uklopio. Konstruiranje profila ‚normalnog‘ subjekta koji je kapitalizam trebao (bijelca, muškarca, vlasnika, heteroseksualca itd.) nužno je zahtijevalo sliku ‚drugog‘ lociranog u vanjskosti europskog prostora.

Iako je ova eksplikacija dihotomije između više i manje društveno senzibiliziranih oblika liberalizma i sama do neke mjere redukcionistička, paradigmatična zapadna liberalna tradicija (koja je više društveno senzibilizirana) jednostavno ne emitira politički potencijal koji bi bio sposoban antagonizirati kapitalizam kao sustav dominacije koji uvelike nadilazi spektar ekonomskih logika. Što se rase u ovom kontekstu tiče, dekolonijalni teoretičar Festus Ikeotuonye (2007:15) podsjeća da:

⁹ Sudeći po nizu primjera u kojima »politički ili društveno senzibilizirane« liberalne opcije operiraju na razini ekonomskog redukcionizma i napuštanja klasnih, dakle i političkih, prefiksa društvene borbe.

Suvremenost kolonijalizma...

Foucault nije govorio samo o ideološkoj upotrebi ‚rase‘ ili igranju ‚rasne karte‘, nego o ‚rasizmu‘ ili kodiranju ljudskog tijela koje je integralno evoluciji specifičnih oblika socio-tehničkog aranžiranja koje moderna država i modernost sama utjelovljuje.

Kada govorimo o tome da Prvi svijet danas utilizira rasu isto kao i u eri politički eksplicitnog kolonijalizma, govorimo dakle o tome da danas dominantan model upravljanja i dalje, na institucionalnoj i društvenoj razini, utilizira rasizam kao takav oblik društvene kontrole koji reducira poimanje društva i države na apolitičke kategorije koja se često tumači u vitalističkom, organističkom i »prirodnom« ključu – kroz etniju (etnocentrično poimanje društva), kroz religijski ključ ili pak kroz kulturalizam (u smislu svođenja različitosti na kulturološke različitosti). Koncepti multikulturalizma, različitosti (*diversity*), pa i pluralizma u ovom su smislu takvi koncepti organizacije društva koje liberalizam u kapitalizmu koristi kao takve ideološke retorike kroz koje se heterogenost (društva) održava i glorificira, ali gdje ista heterogenost biva svedena na kulturološku ili etničku razliku te strukturno podčinjena jednom već determiniranom okviru političkih mogućnosti koje ne nadilaze ekonomski prefiksiranu domenu (društvene interakcije i sukoba) unutar jednog sustava moći (usporedi s Gržinić i Tatlić, 2014).

Što se religijskih kategorija tiče, kapitalistička modernost ih mobilizira zato što iste konstituiraju sliku materijalnog svijeta kao zrcalnog odraza nekog drugog svijeta. Konture i karakter te druge, metafizičke ravni, za kapitalizam i njegovu modernost nisu esencijalno bitni, ono što je bitno jest implikacija da je materijalni svijet odraz ili ekstenzija nekog metafizičkog balansa. Prosvjetiteljski naturocentrizam ovu je metafizičku ravan lišio divinizacijske dimenzije (monarha ili suverena kao figure s Božjim mandatom), ali je zadržao epistemološku implikaciju da specifični, metafizički ili prirodni balans stoji kao temelj materijalnog svijeta i odnosa dominacije u tom svijetu. Stoga, kapitalizmu i njegovoj modernosti ova je implikacija iznimno bitna zato što perpetuira pretpostavku da je današnji odnos dominacije u materijalnom, političkom svijetu također odraz ili ekstenzija metafizičkih ili metapolitičkih balansa te da je zbog toga isti odnos navodno politički nedodirljiv.

Suvremenost kolonijalizma...

Naime, modernost se, u izvedbi Prvog svijeta, može vidjeti i kao takav instrument pomoću kojeg kapitalizam religijske diskurse mobilizira i/ili kooptira u svrhu proizvodnja terena na kojemu se događa društveni konflikt kao terena na kojemu su navodno sukobljene raso, etnički i religijski definirane civilizacije i/ili civilizacijski krugovi, a ne klase i političko-ideološki diskursi. Ako se modernost interpretira kao ideološki diskurs čiji univerzalizam skriva postojanje kolonijalnog odnosa dominacija i kapitalizma kao strukture moći, to onda ujedno znači i da se depolitizira »teren« društvenog sukoba. Konzekventno, to znači da se potiskivanje klasnog prefiksa istog sukoba ujedno »kompenzira« dramtizacijom sukoba utemeljenih na tradicionalnim i/ili arhaičnijim oblicima identifikacije društvene skupine, tj. identitetski utemeljenim politikama uopće, a što kao (željeni) učinak, zapravo skriva spomenuti odnos dominacije i kapitalizam kao mete društvenog antagonizma. Ako to kažemo na drugačiji način, proizvodnja kontura društvenih sukoba kao inter-religijskih, inter-etničkih ili pak inter-civilizacijskih ultimativno funkcionira kao oblik barijere antagoniziranju kapitalizma na temelju političkih i ideoloških logika.

Naposljetku, nakon što proizvede ovakve konture društvenih sukoba na globalnoj razini, Prvi svijet se postavlja kao središte modernosti, motor i navodni vrhunac »demokratskog razvoja« te kao takva civilizacija kojoj treba stremiti i koja će, izravno proporcionalno stupnju zadovoljenja njegovih interesa i interesa kapitala, valorizirati druge nezapadne aktere kao modernistički optimalne ili ne (usporedi s Tatlić, 2015a). Uz sve ovo, Prvi svijet samu povijesnu progresiju ili progresiju povijesti interpretira kao linearno kretanje od »primitivizma« k »civilizaciji« što se zapravo prevodi kao progresija od prekapitalističkog ili nekapitalističkog uređenja k onom kapitalističkom. Bitno je napomenuti da moderna desnica također operira s kritikom ove linearnosti, iako je tumači na drugačiji način. Za desnicu ova linearnost predstavlja problem jer, iz desne perspektive, ona implicira *nepostojanje* nepremostivih civilizacijskih i kulturoloških razlika koje neoliberalizam navodno želi premostiti u ime integracije svih u svjetsko tržište ili svjetski poredak. Ipak, situacija je takva da neoliberalizam sve »integrira« u svjetsko tržište ne zato da bi dopustio kapitalizmu da sve eksploatira na istim temeljima, nego zato da privilegije, prava i resurse unutar svjetskog

tržišta raspodjeli na način na koji to najviše odgovara Prvom svijetu i njemu gravitirajućim akterima i/ili interesima.

Konzekventno, mogućnosti drugih, nezapadnih, protagonista, posebno onih rasno profiliranih kao »modernistički neoptimalnih«, da uspostave punu vladavinu »prava, reda i civiliziranosti« nemaju ništa s objektivnim socio-političkim učincima strukturiranja modernog razvoja, čak ni onda ili posebno onda, kada neki od ovih aktera posegnu za socijalističkom verzijom modernosti. Što se socijalističke modernosti tiče,¹⁰ ona se politički i ideološki formira kao odgovor na kapitalizam koji, kako to paradigmatični socijalizam nastoji tumačiti, modernističko naslijeđe postavlja kao sekundarno u odnosu na interese kapitala. Socijalistička je modernost stoga puno više politički projekt i politički odnos dominacije, pa i imperijalnog tipa ekspanzionizma, dok je kapitalistička modernost puno više civilizacijski projekt što naravno ne znači da je kapitalistička modernost humanija, nego to znači da se kapitalistička modernost reprezentira kao da uopće nije odnos dominacije. S obzirom da modernost u sebi, kao ideološki podtekst, nosi imperativ razvoja što opet podrazumijeva nužnost akvizicije i akumulacije resursa i organizacije diskurzivnih retorika u vezi s racionalizacijom nužnosti razvoja, ekspanzionizam je (eksplicitno ili implicitno, kao manje ili više imperijalan) kao forma reprodukcije i impozicije razvoja središta nužno vezan za modernistički projekt. Ipak, iako socijalistički projekt modernosti sigurno u sebi sadrži ekspanzionističku dimenziju, kapitalističku verziju modernosti i njen imperativ stavljen na ekspanziju kapitala i maksimizaciju profita karakterizira skoro pa potpuna sinkroniziranost s kolonijalizmom kao oblikom ekspanzionizma. Kolonijalizam nije dakle ekskluzivni produkt kapitalizma, ali je s kapitalizmom tj. u rukama kapitalizma, kolonijalizam dobio svoju najpropulzivniju formu – skrivenu ili pak normaliziranu kroz globalizaciju kapitalizma i tzv. procese demokratizacije (usporedi s Tatlić, 2015a).

¹⁰ Ovdje se ne misli na socijaldemokraciju ili demokratski destilirane oblike svođenja socijalizma na »probavljiv« ideološki diskurs, nego govorimo o onom socijalizmu koji je dizajniran da vodi u komunizam.

Suvremenost kolonijalizma...

Stoga, u uvjetima univerzalizirane kapitalističke modernosti, kao jedinog mogućeg oblika ljudskog progressa, može se konstatirati da je jedini Prvi svijet taj koji sam sebi delegira monopol da proglasi, definira i valorizira nečiju uspješnost u uspostavi modernosti, a to ovisi isključivo o količini mogućnosti realizacije interesa spomenutog svijeta specifično i interesa kapitala općenito. Svi problemi u doseganju »pune« demokracije, »punog« kapitalizma, »pune uređenosti društva i države«, od kojih »pati« europska periferija i posebno Treći svijet, dakle problemi su koji su dizajnirani kao takvi, koji su dizajnirani da *ne* budu »prevladani« od nezapadnih aktera (usporedi s Tatlić, 2015a). U ovoj tvrdnji leži odgovor na pitanje kako to da neke zemlje mogu imati veći stupanj prosperiteta, a neke ne. Oni protagonisti koji uživaju veći stupanj prosperiteta, uživaju ga zato što je velikoj većini ostatka svijeta taj prosperitet, na manje ili više eksplicitan način, uskraćen.

Kapitalistička je modernost dakle takav oblik modernosti unutar koje se, pod nominalnom krinkom civilizacijske retorike, kapitalističke demokracije (bila ona neoliberalnog ili neokonzervativnog predznaka) i tzv. vladavine prava, perpetuira eurocentrični civilizacijski ideološki narativ na temelju kojeg se onda perpetuira logika kapitala i privilegija središta moći, prvenstveno Prvog svijeta kapitala, tj. Zapada – na štetu njegove bliže geopolitičke periferije (nekadašnjeg Drugog svijeta) te posebno na štetu Trećeg svijeta.

4. Periferija kao rasna kategorija

Prije nego se dotaknemo pitanja periferije, nužno je podsjetiti se da je u prvom dijelu ovog teksta kapitalistička eksploatacija denotirana kao rasistička. Dakle, kapitalizam kao struktura moći ne krije da jeste sustav eksploatacije, samo što kapitalizam reprezentira svoj sustav kao onaj koji navodno sve eksploatira isto, u istom intenzitetu i na osnovi istih principa (usporedi s Gržinić i Tatlić, 2014). Ovo, ni u kojem slučaju nije točno.

Kada se govori o rasizmu nužno je konstatirati da se ne govori *samo* o *old school* rasizmu striktno utemeljenom na boji kože, nego o rasizmu koji je, uz modernizaciju kapitalizma i sam

»moderniziran« i koji danas obuhvaća širi skup označitelja. Francuski teoretičar Etienne Balibar govorio je o »rasizmu bez rase«. Za njega Balibara i Wallersteina (2011:21):

Ideološki, trenutni rasizam, koji je u Francuskoj centriran u polju imigracijskog kompleksa, spada u domenu ‚rasizma bez rasa‘ koji je već prisutan u velikom broju zemalja, posebno anglosaksonskim. To je rasizam čija dominantna tema nije biološko podrijetlo nego nemogućnost nadilaženja kulturnih razlika, rasizam koji, na prvi pogled, ne postulira superiornost određene skupine ili ljudi u odnosu s drugima, nego postulira ‚samo‘ opasnosti od rušenja granica, nekompatibilnost životnih stilova i tradicija [...].

Balibarova tvrdnja upućuje na to da je rasizam, usporedo s modernim razvojem kapitalizma i »smanjenjem svijeta« (inter-rasnim, religijskim i etničkim miješanjima), također evoluirao u instrument segregacije koji segregira po puno širem registru nego što je to boja kože (usporedi s Tatlić, 2015a). Ipak, to je i dalje rasizam. Takav danas dominantni oblik rasizma je i dalje bijeli, eurocentrični, imperijalni rasizam koji je od prvih interkontinentalnih imperijalnih posezanja u vidu križarskih ratova 1096. godine, pa preko kolonijalnih osvajanja od 1492. do 1960-ih godina 20. stoljeća metastazirao u specifičan modernistički oblik *eksepcionalizma* utemeljenog na nasilju i kolonijalnoj podjeli svijeta. Paradigmatski privilegirani subjektivitet ovog rasizma jeste bijelac, (zapadno) kršćanskog (više germanskog nego romanskog podrijetla) i europskog podrijetla (usporedi s Tatlić, 2015a) kojemu Prvi svijet delegira višak privilegija (u smislu atribuiranja privilegija »bijelcima« kao ideološkom konstrukt, ne meta-političkoj, primordijalnoj kategoriji). Dakle, ono što je specifično za imperijalni rasizam jeste to da ovaj rasizam (isto kao i kolonijalno doba) ima hijerarhijsku strukturu, tj. ima svoje središte i svojeg središnjeg nositelja, a ostale rase, pa i rasizmi, kongregirani su oko ovog središta (usporedi s Gržinić i Tatlić, 2014).

Na isti način na koji je geopolitika globalnog kapitalizma kao kolonijalnog odnosa dominacije utemeljena na hijerarhijskoj logici i na sličan način na koji su »manjkavosti« drugog reprezentirane kao »nepremostive« od samog drugog (u smislu da se Prvi svijet reprezentira kao jedina struktura moći koja, ili uz pomoć koje, spomenute manjkavosti mogu biti

Suvremenost kolonijalizma...

premošćene), na takav je način uspostavljena i perpetuirana matrica društvene diferencijacije u paradigmatičkoj kapitalističkoj demokraciji. Današnji rasizam nije dakle incidenti oblik segregacije ili mikro-patologija koja dolazi do izražaja u vremenu (ekonomske) krize ili kriza, nego oblik organizacije društva na temelju perpetuacije bijele, eurocentrične i heteroseksualne, patrijarhalne hegemonije koja je u principu iznimno reakcionarna. Ovaj rasizam, sadržan u ideološkoj i epistemološkoj jezgri kapitalističke modernosti jest, redukcionistički gledajući, odraz autentično feudalnog odnosa dominacije koji i dalje subjektivitet, društvo i državu tumači kao biološke, »krvne« i/ili »prirodne« konstelacije. Isti rasizam se dakle otjelovljuje u formi simbolične, institucionalne, geopolitičke i socijalne primjene koja se može verbalizirati i kao proces *rasizacije*.

Filozofkinja i teoretičarka Marina Gržinić (2009) inaugurirala je termin rasizacija u teorijski vokabular regije 2009. godine u tekstu *No War, but Class War!*, a u kasnijem artikuliranju koncepta Gržinić (2013) navodi da:

Rasizacija nije samo proces produkcije tropa – ne radi se samo o procesu kapitalističke narativizacije njegovih, tako reći, imanentnih razina otimanja, rasizacija je proces inherentan kapitalu samom, ili točnije, njegovom bijelom formatu.

Kako autorica (Gržinić, 2013) navodi »Rasizacija nije samo identitetska politika, nego nešto interno cijeloj agendi transformacije nacije-države u globalnom kapitalizmu.«

U ovom je kontekstu bitno shvatiti rasizaciju kao oblik menadžmenta drugosti općenito, a posebno u geopolitičkom kontekstu koji nas trenutno posebno zanima. Cilj je primjene rasizacije u geopolitičkom kontekstu održavanje Prvog svijeta kapitala, Zapada i njegovih interesa u ekonomski, politički i epistemološki privilegiranoj poziciji naspram svih ostalih. Rasizacija dakle smješta ostale, tj. *druge* u specifičnu nišu na rasnoj skali privilegiranosti što ujedno znači i da ostale *drugosti* moraju svoju modernističku optimalnost dokazivati prvenstveno Prvom svijetu te da je Prvi svijet taj koji određuje tko će, kako i koliko biti rasno

profiliran ili segregiran (usporedi s Gržinić i Tatlić, 2014). Dakle, ista ona nacistička logika koja je u povijesnom nacizmu određivala tko je Židov, a tko ne, danas je na snazi u kontekstu »prava« Prvog svijeta da određuje tko je zapravo »što« i što to znači. Kao primjer, ista ona logika koja je (u povijesnom nacizmu) sve one Židove koji su bili »integrirani« vidjela kao »prikrivenu prijetnju« i koja je one »manje integrirane« Židove vidjela kao »inherentno nesposobne za integraciju«, danas recimo biva primjenjivana protiv muslimana kao »Židova« postmodernog kapitalizma koje se definira, percipira i kontekstualizira na temelju samo zapadnjačkog, eurocentričnog imaginarija koji sebi daje pravo da tumači, interpretira i općenito epistemološki intervenira u definiranje ove partikularne vrste *drugosti* Prvom svijetu. U kontekstu primjene rasizacije, primjetno je da je Prvi svijet izuzetno sklon tolerirati aparthejd u Izraelu, što se, ako stavimo geopolitičke logike na stranu, može tumačiti i kao oblik definiranja rasizma *samo* kao antisemitizma, ali i kao oblik menadžmenta *drugosti* gdje su Židovi elevirani na rasnoj skali Prvog svijeta kao oblik »kompenzacije« za intenziviranu primjenu rasističkih logika protiv muslimana u eri poslije 11. 9. (usporedi s Gržinić i Tatlić, 2014).

Iste ove rasističke logike bivaju investirane u tretman periferija. Dakle, periferija formalno ne biva tretirana kao periferija, nego kao varijabla, oblik stupnja stalnog približavanja ili, točnije, figuriranja nekog vanjskog elementa u odnosu na kozmopolitski centar. U općem kontekstu govoreći, periferije Prvog svijeta kapitala od istog svijeta bivaju tretirane kao periferije zato što »još« nisu dovoljno ekonomski, kulturološki i demokratski optimizirane sa Zapadom ili kako bi to Zapad »rekao«, s »demokratskim principima vladanja«. Prvi svijet u tom smislu želi reći da za društvene probleme prouzročene efektom kapitala navodno nije kriv kapitalizam niti Prvi svijet, nego sam (manje ili više) *drugi* koji se »ne snalazi u tržišnim realnostima«. Naravno, nisu sve periferije tj. oblici vanjskosti Prvom svijetu tretirani isto, niti se same periferije percipiraju na isti način.

One periferije (u europskom kontekstu) u kojima je većina bijelog, europskog, kršćanskog podrijetla grčevito se trude upisati u zapadni, modernistički registar *središta* zato što

prepoznaju svoju manje privilegiranu poziciju u odnosu na središte Zapada i zato što percipiraju sebe kao »autentičnije« zastupnike onih principa koje su (ispravno) prepoznali da leže u jezgri kapitalističke modernosti – etnocentrizma, rasizma i drugih atavističkih ideologija i principa. Danas popularne konzervativne revolucije na istoku Europe (a sve više i u samom središtu Zapada) baštine upravo cijeli set predmodernih vrijednosti kojima, paradoksalno, dokazuju svoju modernističku optimalnost. Na sličan način na koji je nacistička logika vidjela anglosaksonske i frankofonske demokracije kao »devijantne« zato što su nominalno multikulturene, ove konzervativne revolucije svoju agendu oblikuju na temelju kritike onih aspekata (neo)liberalizma kojeg ideološki tumače kao da je »nedovoljno« folkcentričan, etnocentričan, nacionalan ili »prirodan«, dok simultano u političkom smislu apsolutno primjenjuju sve principe neoliberalnog kapitalizma. Do rasnog profiliranja na političkoj razini, ali i socijalne rasizacije *drugoga*, danas najčešće muslimana, ali i antiromskog rasizma, antisemitizma, uvijek prisutnog rasizma na temelju boje kože itd. u periferijama (europskog istoka) dolazi zato što, pojednostavljeno rečeno, ova periferija prepoznaje one aktere koje je sam Prvi svijet rasizirao u smislu smještanja na rub modernosti ili van modernosti uopće i zato što (eksplicitnijom) negacijom jednakosti i prava ovih aktera Istok želi pozirati kao, kolokvijalno rečeno, »više Zapad od Zapada«. ¹¹ Također, važno je napomenuti da su (razni oblici) napada na razne netradicionalne oblike životnog stila, na LGBTQ¹² i na politizirane feminističke diskurse, također dio ovih reakcionarnih tendencija i diskursa.¹³ Kao što smo spomenuli, svi ovi arhaični principi organizacije socio-političkog poretka, prvenstveno su, ali i najsofisticiranije primijenjeni upravo u središtu i od samog

¹¹ Slični diskursi na »zapadu Prvog svijeta« (u SAD-u, Francuskoj, Britaniji itd.) također detektiraju razne federalne (u slučaju SAD-a) ili supranacionalne strukture (EU) kao one koje navodno »zanemaruju« interese nacije kao etnije i koje navodno promoviraju dekadentni, anti-narodni i anti-obiteljski kozmopolitizam na temelju »pretjeranog« miješanja rasa i religija.

¹² *Lesbian, Gay, Bisexual, Transgendered, Questioning* (lezbijski, homoseksualni, biseksualni, transspolni-međuspolni, propitujući).

¹³ Bitno je primijetiti da je Prvi svijet u tretmanu ovih diskursa sofisticiraniji. Isti svijet se koristi strategijom adopcije, ali ujedno i depolitizacije ovih diskursa koje se normalizira izravno proporcionalno njihovom pristanku na svođenje na puku kulturološku ili identitetsku kategoriju.

Suvremenost kolonijalizma...

Zapada, bez obzira što se njegova paradigmatička država predstavlja kao ona koja je ove principe prevladala.

S druge pak strane, one periferije u europskom i vaneuropskom kontekstu u kojima većina nije bijelog i/ili kršćanskog podrijetla, također se pokušavaju upisati u kapitalistički modernistički registar na temelju također etnocentričnih i religijski prefiksiranih oblika nacionalizma i/ili dominantnih ideoloških diskursa uopće. Dio tih aktera ove diskurse realizira u ime implementacije kapitalističkih odnosa proizvodnje i u ime povlastica koje će elite koje realiziraju takvu integraciju, imati u istom poretku. Bitno je u kontekstu Bliskog istoka spomenuti i potpuni kolaps panarapskog nacionalizma i socijalističkih oblika dekolonijalnih diskursa iz 1960-ih i 1970-ih godina prošlog stoljeća, koji su, što od Prvog svijeta, što od lokalnih auto-kolonijalnih elita i oligarhija, potpuno zatomljeni u ime prisvajanja slobodnotržišnih logika i kapitalističke modernosti općenito. Drugi dio ovih aktera (poput Rusije), koji ni ne bivaju percipirani kao periferija, mogu ideološki figurirati kao nominalno »anti-zapadnjački« ili »anti-imperijalni« akteri, ili pak kao protivnici unipolarnog svijeta (što u ovom specifičnom slučaju i jesu), ali u isto vrijeme u ovom su registru na snazi kapitalistički odnosi proizvodnje, kapitalističke hijerarhije eksploatacije i radikalna klasna podjela.

Naravno, bliža (bijela periferija s istoka Europe) biva integrirana u Prvi svijet do određene mjere, malo dalja (nebijela, potencijalno nekršćanska, nezapadno kršćanska i/ili neeuropska) periferija koja ima strateške resurse biva do određene mjere integrirana u slobodnotržišni model, dok dalja periferija (nebijeli svijet, Treći svijet) ne biva integrirana uopće, nego jednostavno eksploatirana, ne samo od Prvog svijeta, ali skoro pa uvijek na kolonijalnim temeljima. Na sličan način, periferija može na niz specifičnih načina primijeniti razne rasističke logike, ali periferija u principu preslikava princip organizacije društva, države i ideologije koji su svojstveni paradigmatičkoj kapitalističkoj državi Prvog svijeta. Jedan od zajedničkih označitelja, ali i učinak primjene spomenutih logika jeste, i u Prvom svijetu i u periferiji, depolitizacija društvenih konflikata.

Suvremenost kolonijalizma...

Stoga, svi ovi principi organizacije društva i države zapravo su implicitno dirigirani od samog Prvog svijeta jer je upravo ovaj svijet taj koji fikcijski ideološki sukob između neoliberalizma i neokonzervativizma želi reprezentirati kao autentični ideološki sukob. Istom logikom, Prvi svijet ovaj sukob želi dramaturgizirati da prikrije potpuni ideološki konsenzus oko strukturnih pitanja, koja baštine i neoliberalizam i neokonzervativizam, a s ciljem da retoriku tzv. postideološkog svijeta iskoristi kao ideološki instrument depolitizacije same ideologije (svođenja ideologije na instrument operiranja s metapolitičkim kategorijama) i da pozicionira sebe kao modernistički najprominentniju konstelaciju interesa koja će iznimno neravnopravno delegiranje prava i privilegija, te resursa i moći, moći racionalizirati pod aureolom demokratskog i civilizacijskog razvoja. Drugim riječima, Prvom svijetu kao strukturi moći sve ovo odgovara upravo zato što mu »postideološka«, slobodnotržišna agenda, koja skriva partikularne interese Prvog svijeta i kapitala, omogućava da svoju ideološku reakcionarnost »upakira« u »progresivnu« poziciju s koje se upravlja manjim ili većim oblicima vanjskosti.

Drugim riječima, Prvi svijet, dok s jedne strane uzima »kredit« za svaki novo uspostavljeni kapitalistički sustav na periferiji, predstavlja se kao da nema veze s društvenim učinkom tog sustava (etno-religijsko-rasnim profiliranjem društva i društvenih sukoba), tj. predstavlja se kao da je sve to prevladao što mu dodatno omogućuje da se predstavlja kao »napredni«, »izdvojeni« arbitar svih ovih procesa – koji u svojim zemljama zadržava minimum reprezentacije samoga sebe kao »demokratski uljuđenog« i koji rješenje za učinak kapitala uvijek nalazi u više kapitalizma.

Stoga, tzv. (post)moderni odnos dominacije (kao format organizacije odnosa moći) u principu nije moderan što se odnosi i na kapitalistički način proizvodnje koji je jednostavno hijerarhija eksploatacije. Što se periferije tiče, može se ustvrditi da periferija nije ni (geo)politička ni ekonomska kategorija. Periferija je rasna kategorija koja se – sukladno tomu kako specifične rasne, etničke, religijske i kulturološke oznake figuriraju u rasnom registru Prvog svijeta i sukladno tomu koliko se ovi oblici vanjskosti podčinjavaju interesima istog svijeta i kapitala –

Suvremenost kolonijalizma...

pozicionira u općem epistemološkom registru globalnog kapitalizma. Na isti način, periferija se, rasizacijom kao menadžmentom rase, pojavljuje tamo gdje i segregirana rasa, bilo unutar Trećeg svijeta, bilo u getima samog Prvog svijeta. U izbjegličkom kampu pored Calaisa (znan i kao »Džungla«), kao primjer, vladaju slični uvjeti kao u Trećem svijetu. Više riječi o ovome biti će u sljedećem dijelu teksta.

Dakle, ako je za Lenjina (1999), parafrazirajući, imperijalizam logičan strukturni nastavak moderne države, današnji imperijalizam u formi globalnog kapitalizma nastavak je kapitalističke države kao rasne države, a ne neka hibridna konstelacija dominacije kapitala bez središta i periferije (usporedi s Tatlić, 2015b). Rasizam kao oblik ideologije, tj. rasizacija kao operativni oblik primjene ove ideologije, ne stoji na marginama politike kapitalističkog poretka, rasizam kao ideologija supstancijalizira ovu politiku koja je metastazirala u svoj dijabolični postmoderni oblik – koji je ujedno i reinvenija predmodernih logika upravljanja – nekropolitiku.

5. Nekropolitika globalnog kapitalizma

Užasne ekonomske, društvene i političke realnosti periferije¹⁴ – dužničko ropstvo, etnocentrični principi reprodukcije društva i suvereniteta, identitetske politike, potiskivanje interesa društva u ime interesa kapitala – nisu dakle nikakvi incidenti koji proizlaze iz neoptimiziranosti perifernog lokaliteta s kozmopolisom, svi ovi predikamenti su, kao prvo, odraz čiste i izravne primjene kapitalizma kao kolonijalnog i rasističkog odnosa dominacije, te kao drugo, odraz specifične opscene reorganizacije same politike. Ova politika globalnog kapitalizma, koja je svoj eksplicitni, transparentni format dobila nakon 11. 9. 2001. godine,¹⁵

¹⁴ U ovom se specifičnom smislu ne misli samo na europsku polu-periferiju središta Zapada, nego u širem kontekstu i na Treći svijet.

¹⁵ Što ne znači da egzemplarne oblike nekropolitike ne možemo naći prije 11. 9., ali ovaj datum se uzima kao ključan u kontekstu početka eksplicitnog strukturiranja i organizacije nekropolitike kao egzemplarnog oblika politike Prvog svijeta i politike općenito u kapitalističkoj modernosti.

zove se *nekropolitika*. Ovaj je termin skovao teoretičar Achille Mbembe i autor ga tumači na sljedeći način:

[...] nekropolitika i nekromoć oznake su načina na koji se, u našem suvremenom svijetu, oružana represija upotrebljava u svrhu maksimalne destrukcije osoba i zarad kreacije svjetova smrti (*death-worlds*), nove i autentične forme društvene egzistencije u kojoj su cijele populacije podvrgnute uvjetima života u kojima žive kao živi mrtvaci (*living dead*) (Mbembe, 2003:40).

Proizvodnja i menadžment minimuma života, organizacija politike kao administracije smrti, izravno ili neizravno ubijanje (kako rasno označenih tako i onih proglašenim potrošnim), produkcija svjetova smrti itd., sve su oznake primjene nekropolitike (usporedi s Gržinić i Tatlić, 2014). Što se suodnosa biopolitike i nekropolitike tiče, biopolitika je, kako navodi Marina Gržinić (2012): »Termin skovan od Michel Foucaulta u 1970-im. Za njega je biopolitika značila ‚proizvedi život i dopusti umiranje‘ (*make live and let die*).« Biopolitika je stoga, kako dalje navodi autorica (Gržinić, 2012): »[...] specifična konceptualizacija kapitalističkog liberalnog upravljanja ekskluzivno rezerviranog za Prvi svijet kapitala.« S dolaskom nekropolitike, koja kako navodi autorica (Gržinić, 2012), predstavlja: »[...] menadžment života u globalnom neoliberalnom kapitalističkom svijetu«, dolazi i do promjene gore spomenute sintagme u, kako navodi: »Dopusti življenje i proizvedi umiranje (*let live and make die*).« (Gržinić, 2012)

Sve ovo znači da je biopolitika, kao model upravljanja (*governmentality*), bila (u nekim aspektima i dalje biva) primjenjivana u Prvom svijetu kao menadžment oblika življenja, dok nekropolitika predstavlja oblik »nadogradnje« biopolitike radi primjene u cijelom polju globalnog kapitalizma (usporedi s Gržinić i Tatlić, 2014). A tu masovno ubijanje u Trećem svijetu služi kao oblik zaštite onih u Prvom svijetu, ali i u onom obliku u kojem »življenje« onih manje privilegiranih u Prvom svijetu sve više biva degradirano kroz primjenu raznih

neoliberalnih, kapitalističkih politika (privatizacija, eksploatacija, komodifikacija itd.) koje rezultiraju u biološkoj smrti kao krajnjem učinku primjene istih politika.

Nekropolitika je, jednostavno rečeno, opsceni oblik definiranja i organiziranja politike u globalnom kapitalizmu (usporedi s Gržinić i Tatlić, 2014). Nekropolitika primarno jeste »izum« Prvog svijeta kapitala koji ne preže ni od čega u realizaciji i svojih geopolitičkih interesa i interesa kapitala, ali nekropolitika je ujedno i »nacrt« (*blueprint*), oblik definiranja i primjene politike koja biva aplicirana od drugih aktera na globalnoj sceni koji geopolitički gravitiraju Prvom svijetu ili općenito onih koji perpetuiraju kapitalistički način proizvodnje. Dužničko ropstvo, egzistencijalna nesigurnost, prekarnost, devastacija društva kao političke kategorije, rasa kao organizacijski princip društva, etnocentrizam, predmoderni arhaizam i atavizam, potpuni kolaps kritičkog diskursa, definiranje socijalne pravde kao karitativne kategorije, ali i održavanje svjetova smrti, kolonijalne invazije, globalna pljačka i sistematsko ubijanje cijelih populacija detektiranih kao potrošnih ili »manje upotrebljivih«, odraz su primjene nekropolitike. Nekropolitika stoga stoji u strukturnoj vezi s kapitalizmom kao kanibalističkim¹⁶ sustavom koji u kontekstu ove veze zapravo dobiva eksplicitni oblik hegemonije (usporedi s Tatlić, 2015b) koja se može nazvati *nekrokapitalizmom*. Australški teoretičar Subhabrata Bobby Banerjee artikulira ovaj koncept na slijedeći način. Za njega (Banerjee, 2006) je nužno:

¹⁶ Kapitalizam je kanibalistički sustav zato što, govoreći jednostavno i u redukcionističkom maniru, »proždire« ljude kao specifični oblik resursa. Kanibalistički karakter kapitalizma nije samo učinak kapitala, nego odraz načina na koji je kapitalizam kao sustav oblikovan. Što se tiče konekcije kapitalizma kao kanibalističkog sustava i nekropolitike te nekrokapitalizma, nekropolitika je opsceni oblik politike unutar kapitalizma, dok je nekrokapitalizam oblik kapitalizma koji ima oznake suvereniteta te čija je politika svedena na operiranje sa smrću. U tom smislu, kao što nekrokapitalizam nije nikakav novi oblik kapitalizma, nego kapitalizam sam, ni kapitalizam kao kanibalistički sustav ne označuje neki odvojeni, incidentni ili rubni oblik karaktera kapitalizma, nego opisuje srž kapitalizma kao sustava - kada ga se liši svih nominalnih aspekata demokratskog institucionalizma s kojima je kapitalizam u specifičnom »savezu«. Kanibalizam je kapitalizma dakle karakterni znak kapitalizma kao nekrokapitalizma.

Suvremenost kolonijalizma...

[...] nekrokapitalizam razumjeti kao praksu koja operira kroz uspostavu kolonijalne suverenosti, a ova suverenost u današnjoj političkoj ekonomiji, gdje se biznis smrti može primijeniti, biva realizirana kroz izvanredno stanje.

Autorovo tumačenje kolonijalne suverenosti možemo vidjeti i kao oblik suverenosti koji ima kolonijalistička država i kao oblik suverenosti koji dobivaju klijentelističke države, bilo u formi dominiona ili kompradorske elite na vlasti.¹⁷ Što se izvanrednog stanja tiče, Banerjee (2006) se referira na prakse poput suspenzije ustava i općenito značajke izvanrednog stanja na sličan način na koji ga je artikulirao Giorgio Agamben (2005). Iako bi se moglo ustvrditi da je izvanredno stanje već normalizirano i iako je upitno koliko je uopće potrebna eksplicitna politička primjena izvanrednog stanja radi primjene kolonijalnog upravljanja, Banerjee efektivno povezuje nekrokapitalizam s kolonijalizmom u kontekstu artikulacije nekrokapitalizma. Za Banerjeea (2006):

[...] nekrokapitalizam nastaje na raskršću između nekropolitike i nekroekonomije, kao praksi akumulacije koje u kolonijalnom kontekstu bivaju realizirane od specifičnih ekonomskih aktera – na primjer multinacionalnih korporacija – te koje sačinjavaju otimačina, smrt, mučenje, samoubojstvo, ropstvo, uništenje mogućnosti življenja i opći *management* nasilja. Tu se radi o novom obliku imperijalizma, imperijalizma koji je naučio ,bolje upravljati’.

Što se tiče povezivanja nekrokapitalizma i nekropolitike, oni su esencijalno strukturno povezani i zapravo čine egzemplarni oblik organizacije upravljanja u globalnom kapitalizmu. Za Marinu Gržinić (2010:14), nekropolitika je striktno povezana s konceptom nekrokapitalizma:

¹⁷ Dominion predstavlja polu-nezavisan oblik državnosti pod ingerencijom »krovne« kolonijalističke države. Termin *comprador* potječe iz portugalskog i znači kupac, a povijesno je, u istočnoj i jugoistočnoj Aziji, označavao lokalnog menadžera interesa kolonijalističke države. Termin je povijesno evoluirao i počeo označavati sve lokalne aktere koji rade za interese neke strane sile.

Suvremenost kolonijalizma...

Nekrokapitalističko zarobljavanje društvenih prostora implicira nove načine upravljanja formiranih pod utjecajem normi korporativne racionalnosti i realizirane kao upravljanje nasiljem, društvenim konfliktima, strahom i mnoštvom.

Ono što je u ovom kontekstu bitno je to da nekropolitika, kao princip organizacije politike u nekrokapitalizmu, u principu biva primijenjena i na Prvi svijet i na druge svjetove, ali u bitno drukčijim intenzitetima i oblicima. Stoga, nekropolitika u Trećem svijetu biva primijenjena kao nanošenje smrti, masovno ubijanje dijelova ciljanih populacija, ekstremna komodifikacija društva (jedan su primjer invazije na Afganistan 2001., Irak 2003. Libiju 2011., a drugi je primjer aparthejd u Izraelu i povremeno sistematsko ubijanje Palestinaca, tj. Arapa) itd. U Prvom pak svijetu, nekropolitika se koristi kao oblik organizacije napada na socijalne aspekte države;¹⁸ kao instrument normalizacije smrti prouzročenih ovim napadima; kao oblik svođenja same politike na administrativnu, stručnu ili birokratsku kategoriju i kao oblik svođenja društvenog konflikta na raso/religijsku/biološku i kulturološku razinu. Naravno, sve ovo se u specifičnim slučajevima primjenjuje i u Trećem svijetu.

Bitno je primijetiti da je u današnjem geopolitičkom kontekstu, tzv. Islamska država (Islamska država Iraka i Levanta ili Islamska država Iraka i Sirije) kao nezapadna¹⁹ nekropolitika država, zapravo takav *obrnuti* zrcalni odraz upravo nekropolitike države Prvog svijeta koji je lišen i aureole demokratičnosti i instrumenata tzv. pravne države, ali i monopola na definiciju modernosti. Ovdje se radi o *obrnutom* odrazu zato što ISIS²⁰ onu ubilačku praksu koja, metaforički rečeno stoji *ispod* nominalne aureole vladavine ustavne dimenzije zakona na Zapadu, ispostavlja u prvi, aktualni i eksplicitni plan. S jedne strane, ISIS jeste opsceni oblik kolapsa panarapskog nacionalizma i oblik učinka višestoljetnog kolonijalnog interveniranja

¹⁸ Što uključuje cijeli spektar neoliberalnih strategija uzurpacije javnih interesa, od privatizacije zdravstva, školstva i države općenito, preko uspostave i normalizacije ekonomije duga i opće komodifikacije društva i njegovog svođenja na sanitarnu kategoriju.

¹⁹ Ovdje namjerno stavljamo na stranu sve izuzetno dobro argumentirane tvrdnje o ISIS-u kao zapadnjačkom proizvodu nastalom na osnovu geopolitičkih interesa usmjerenih protiv Bashar Al-Asadove vlade u Siriji.

²⁰ *Islamic State of Iraq and Syria* (Islamska država Iraka i Sirije).

Suvremenost kolonijalizma...

Prvog svijeta na Bliskom istoku, ali se ovdje radi i o učinku nekropolitike kao jedinog oblika politike Prvog svijeta u regiji nakon 11. 9. ISIS dakle nije odgovor na nekropolitiku Prvog svijeta, nego učinak nekropolitike kao politike koja operira s depolitiziranim društvenim konfliktom – u Trećem, ali i u Prvom svijetu.

Dakle, nekropolitika u rukama njenog primarnog »operatera«, Prvog svijeta, nije samo odraz primjene izvanrednog stanja u bilo kojem kapacitetu (kao politika štednje ili kao suspenzija ustavne dimenzije zakona), nego paradigmatički oblik aplikacije, ali i proizvodnje, političke diskurzivnosti koja nema nikakvo drugo političko-ideološko uporište ni primjenu osim one koja se fokusira na maksimizaciju profita i impoziciju hegemonije po svaku cijenu.

Bitno je napomenuti da je nekropolitika također i oblik devastacije i/ili specifične reorganizacije potencijalne (i nužne) političke distance između društva i diskurzivne političke moći. Nekropolitika dakle »ubija« politiku kao diskurs distance i antagonistički diskurs potencijalno sposoban da kritički adresira i strukturno rekonfigurira trenutne odnose dominacije. Nekropolitika stoga, ne samo da politiku svodi na administrativnu i ubilačku kategoriju nego ona cijeli registar realizacije i valorizacije društveno-političkog značenja ljudskih djelatnosti definira kao ekstenziju ekonomskih i općenito utilitarnih logika koje navodno nemaju veze s ideološkim i materijalnim značajkama te logikama kapitalističkog načina proizvodnje i odnosa dominacije.

Dok (re)producira, aplicira i normalizira razne kapitalističke ideologije (rasizam, klasizam itd.), nekropolitika ujedno, na temelju tzv. postideoloških diskursa, proizvodi i tretira cijeli spektar ljudskih djelatnosti kao navodno nepovezanih s njihovom ideološkim kontekstom i podrijetlom.²¹ Nekropolitika stoga u širem kontekstu njene primjene učinkovito zatamljuje

²¹ Kao primjer, vidljivo je da se u svjetlu recentnih događanja na hrvatskoj političkoj sceni (što ni u kom slučaju nije slučaj samo u Hrvatskoj, nego i u cijelom Prvom svijetu i njegovoj periferiji), koncept stručnosti – najviše od desnice, a manjim dijelom i od tzv. socijaldemokracije koja pozira kao ljevica – ispostavlja i/ili aktualizira kao koncept koji navodno nadilazi ideologiju ili ideološke diskurse. Naime, stručnost, kao konceptualni opis neke

esencijalna politička pitanja – koja i kakva ideologija, za koga, kako i s kojim ciljem?

U istom kontekstu, moguće je dakle konstatirati da je nekropolitika ujedno i instrument i učinak depolitizacije ideologije. Depolitizacija ideologije strategija je koja politiku tretira kao administrativno nametanje navodno konsenzusno prihvaćenih ideoloških temelja odnosa dominacije koji se ujedno reprezentiraju kao da nisu ideološki (usporedi s Tatlić, 2015b). Na isti način, nekropolitika samu ideologiju tretira kao apolitičku kategoriju te organizira društvo i državu (kao uostalom i spol, rasu, etniju i naciju) kao navodno »prirodne«, metapolitičke kategorije, a ne kao (društvene) konstrukte i oblike fikcije. Jednostavno rečeno, nekropolitika sve složenosti svijeta tumači kao datosti, nepromjenjive metapolitičke kategorije, a ne kao ekstenzije i učinke politike i ideologije.

Naime, iza ovako organizirane politike i ideologije, tj. iza ovako percipiranog svijeta ne stoji nekakav »postideološki« ili ideološki neutralan *ratio*, nego desni, reakcionarni, eurocentrični, rasistički (usporedi s Tatlić, 2015b) i kolonijalni totalitarni ideološki diskurs i politika svedena na strojni koncept. Isti ovaj diskurs, pod univerzalističkom krinkom »zajedništva« i »konsenzusa«, zapravo nastoji devastirati heterogenost interpretacijskih i političkih diskursa; pervertirati politički oblik ideologije kao fundamenta strukturiranja politike te zatomiti politiku kao kritički diskurs distance i klasnog konflikta koji adresira, tj. koji bi trebao adresirati i radikalno rekonfigurirati strukturne diskrepancije u neravnomjernoj distribuciji resursa te u aplikaciji i definiranju funkcije same političke moći.

ekspertize kao apsolutno odvojene od ideološkog konteksta u kojemu nastaje i biva aplicirana, ne postoji. Bilo da se radi o subjektivnoj ideološkoj verziranosti i/ili utjecaju ideološkog konteksta na makro planu, stručnost je neodvojiva od ideoloških dimenzija uvjeta u kojima egzistira ili koje promovira. Drugim riječima, stručnost nije nadređena ideološkom pozicioniranju, ona, na ovaj ili onaj način, proizlazi iz, reflektira i općenito stoji u vezi s nekim ideološkim diskursom. Ono što nekropolitika u ovom kontekstu »radi« jest to da proizvodi ideološku implikaciju da materijalni svijet (kao i prakse investirane u njegovu proizvodnju) nije ekstenzija neke ideološke logike, nego da se radi o svijetu koji je navodno ideološki, pa samim tim i politički, nepromjenjiv.

6. Zaključak

Dakle, globalni kapitalizam nije nikakva ideološki neutralna konstelacija odnosa temeljenih na ekonomskim logikama, nego se radi o imperijalnoj formaciji i kolonijalnom odnosu dominacije – s manje/više istim skupom pravila i epistemoloških logika koje su bile na snazi u doba politički eksplicitnog kolonijalizma.

Što se modernosti tiče, modernost je partikularna diskurzivna retorika Prvog svijeta koja, pored toga što protežira/perpetuira središnjost bijele, eurocentrične epistemologije, funkcionira i kao takva epistemološka logika koja koncept razvoja stavlja u izravno proporcionalan odnos s kapitalizmom, tj. interesima kapitala i geopolitičkim interesima Prvoga svijeta. Naravno, Prvom svijetu kao središtu kapitalizma ovakva percepcije modernosti ne odgovara i Prvi je svijet zato univerzalizira da bi: a) reprezentirao kapitalističku eksploataciju kao eksploataciju koja navodno eksploatira sve na jednakim temeljima, b) da bi kolonijalnu podjelu suvremenog svijeta prikazao kao odraz ekonomskih logika, a ne starog i novog kolonijalizma, c) da bi zadržao središnju poziciju/višak privilegija u radikalno disparitetnoj distribuciji svjetskih resursa i d) da bi zadržao monopol na definiciju same modernosti.

Stoga, ako modernost artikuliramo kao nastojanje za nadilaženjem ideoloških, epistemoloških i utilitarnih principa starog režima (*ancien regime*), može se konstatirati da je upravo Prvi svijet taj koji niz, u principu feudalnih, plutokratskih i rasističkih principa u organizaciji društva i države nije prevladao. Iako se i dalje predstavlja kao vrhunac modernosti, Prvi svijet kapitala je taj koji se treba modernizirati, a što se odnosi i na paradigmatsku kapitalističku državu koja, u socijalnom i političkom smislu, (p)ostaje propala država (*failed state*) koja postoji samo kao represivni aparat i eksploatacijski stroj koji primarno štiti interese kapitala (usporedi s Tatlić, 2015b). Globalni kapitalizam općenito, a Prvi svijet specifično stoga jeste sistem globalnog aparthejda, nekrokapitalizam, a periferija u tom smislu (govorimo i o bivšem Drugom svijetu i današnjem Trećem svijetu) nije dakle nikakva (geo)politička formacija koja egzistira kao ravnopravna (ili potencijalno ravnopravna)

Suvremenost kolonijalizma...

pozicija u odnosu na Prvi svijet – periferija je rasna, kolonijalna, komodifikabilna i nekropolitička kategorija.

S obzirom da je politika u Prvom svijetu kapitala već svedena na administrativnu, menadžersko-stručnu disciplinu, nekropolitika, kao nastavak biopolitike »drugim sredstvima«; kao opsceni oblik politike usmjerene protiv Trećeg svijeta i kao »jedini« oblik politike Prvog svijeta, postaje ne samo normalizirana nego i fundamentalni suplement radikalnog manjka bilo kakve političkoideološke²² diskurzivnosti kapitalističke modernosti, tj. kapitalizma. Prvi svijet, dakle i kapitalizam, političkoideološki je prazan (što ujedno ne znači da su drugi svjetovi, Istok ili Jug kao ne-Zapad, ili druga socio-politička uređenja po »automatizmu« političkoideološki »puni«), a jedini oblik »sadržaja« koji ovaj poredak ima je nekropolitika, tj. njen učinak koji se racionalizira kao oblik dokaza o navodnom postojanju neke »više« agende od maksimizacije profita (usporedi s Gržinić i Tatlić, 2014).

Sve ovo, u kontekstu organizacije progresivnog otpora, znači da formacija bilo kakvog političkog subjekta esencijalno ovisi i o integraciji dekolonijalne dimenzije u političku agendu ljevice ili progresivnog otpora općenito. To znači da je esencijalno nužno epistemološki izbaciti Prvi svijet, tj. kapitalističke logike i ideologije, iz centralne, tj. privilegirane pozicije u definiranju, tumačenju i naposljetku epistemološkoj i ideološkoj proizvodnji modernosti i/ili ljudskog napretka uopće. To znači da nije dovoljno koncept modernističkog, kao ni koncept tzv. ljudskog napreda ponavljati na temelju implikacije da se radi o univerzalnim konceptima, ova implikacija radi u korist kapitalizma. Modernost i napredak nužno je političko-ideološki redefinirati, tj. deuniverzalizirati i ogoliti kao partikularne retorike. S obzirom da su modernost i napredak specifične ideološke retorike koje proizlaze iz (specifičnog) epistemološkog normativa, taj normativ je nužno demontirati u ime drugog epistemološkog normativa ili logike koja bi povijest »razotkrila« kao ekstenziju odnosa moći i

²² Naglašavamo *političkoideološku* diskurzivnost, ne *samo* ideološku i *samo* političku, jer je ideološka diskurzivnost u kapitalizmu esencijalno i onipotentno prisutna te perpetuirana politikom svedenom na nekropolitiku.

Suvremenost kolonijalizma...

»mobilizirala« kao oblik kontinuiteta koji demontira jedan oblik socio-političkih poredaka u ime nekih drugih. Drugim riječima, socijalizam je i dalje taj oblik socio-političkog poretka i političke ideologije koji može poslužiti kao skica progresivnog poretka koji, naravno, ne bi zahtijevao ukidanje koncepta političke kontrole nad društvom u ime socijalne pravde i egalitarizma koji bi se ekstrahirali iz isključivo ekonomske domene, nego koji bi koncepte (te primjenu) egalitarizma i socijalne pravde organizirao kao ekstenzije politike (tj. političke ideologije) i države. Ljevici ili progresivnom otporu uopće je dakle potreban političkoideološki diskurs koji će politizirati ideologiju i koji će politiku definirati/proizvoditi, ne kao diskurs partnerstva sa strukturama moći, nego kao diskurs konflikta (usmjerenog protiv kapitalizma) i kao diskurs distance (naspram univerzalističkih retorika koje dolaze iz Prvog svijeta i/ili koje propagiraju kapitalizam) koji bi svijet tretirao kao slučajnost konstitutivno podložnu radikalnoj političkoj promjeni.

Literatura:

Agamben, Giorgio (2005). *State of Exception*, Chicago-London: The University of Chicago Press

Amin, Samir (2004). *The Liberal Virus – Permanent War and the Americanization of the World*, New York: Monthly Review Press

Balibar, Étienne;Wallerstein, Immanuel (2011). *Race, Nation, Class – Ambiguous Identities* (trans. Chris Turner), London-New York: Verso

Banerjee, Subhabrata Bobby (2006). Live and Let Die: Colonial Sovereignities and the Death Worlds of Necrocapitalism, *Borderlands e-journal*, 5(1), http://www.borderlands.net.au/vol5no1_2006/banerjee_live.htm, (2. 5. 2016)

Castro-Gómez, Santiago (2007). The Missing Chapter of Empire – Postmodern reorganization of coloniality and post-Fordist capitalism, *Cultural Studies*, 21(2-3):428-448

Gržinić, Marina, (2009). No War, but Class War!, *grzinic-smid*, <http://grzinic-smid.si/?p=1095>, (2. 5. 2016.)

Gržinić, Marina (2010). From Biopolitics to Necropolitics and the Institution of Contemporary Art, *Pavillion: journal for Politics and Culture* #14, *Biopolitics, Necropolitics, De-Coloniality*,

pp. 8-93

Gržinić, Marina (2012). Biopolitics and Necropolitics in relation to the Lacanian four discourses, simpozij *Art and Research: Shared methodologies. Politics and Translation*, 6 y 7 de Septiembre de 2012, Barcelona: Faculty of Fine Arts

[http://www.ub.edu/doctorat_eapa/wp-](http://www.ub.edu/doctorat_eapa/wp-content/uploads/2012/09/Marina.Grzinic_Biopolitics-Necropolitics_Simposio_2012.pdf)

[content/uploads/2012/09/Marina.Grzinic_Biopolitics-Necropolitics_Simposio_2012.pdf](http://www.ub.edu/doctorat_eapa/wp-content/uploads/2012/09/Marina.Grzinic_Biopolitics-Necropolitics_Simposio_2012.pdf), (28. 4. 2016.)

Gržinić, Marina (2013). A Refugee Protest Camp in Vienna And the European Union's Processes of Racialization, Seclusion, and Discrimination, *e-flux journal #43*, (3),

[http://www.e-flux.com/journal/a-refugee-protest-camp-in-vienna-and-the-european-](http://www.e-flux.com/journal/a-refugee-protest-camp-in-vienna-and-the-european-union%E2%80%99s-processes-of-racialization-seclusion-and-discrimination/)

[union%E2%80%99s-processes-of-racialization-seclusion-and-discrimination/](http://www.e-flux.com/journal/a-refugee-protest-camp-in-vienna-and-the-european-union%E2%80%99s-processes-of-racialization-seclusion-and-discrimination/), (2. 5. 2016.)

Gržinić, Marina; Tatlić, Šefik (2014). *Necropolitics, Racialization, and Global Capitalism: Historicization of Biopolitics and Forensics of Politics, Art, and Life*, Lanham: Lexington Books

Harvey, David (2003). *The New Imperialism*, Oxford–New York: Oxford University Press

Ikeotuonye, Festus (2007). The "Container Model" Paradox: Borders, Frontiers and

the State's Own Image of Itself, studija pripremljena za simpozij *the Making Sense of a Pluralist World: Sixth Pan-European Conference on International Relations. SAID section: Sovereignty and Agency, 12-15 September 2007*, Turin: University of Turin, [http://www.eisa-](http://www.eisa-net.org/be-bruga/eisa/files/events/turin/Festus-Festus%20Ikeotuonye_The%20Container%20Model%20Paradox.PDF)

[net.org/be-bruga/eisa/files/events/turin/Festus-](http://www.eisa-net.org/be-bruga/eisa/files/events/turin/Festus-Festus%20Ikeotuonye_The%20Container%20Model%20Paradox.PDF)

[Festus%20Ikeotuonye_The%20Container%20Model%20Paradox.PDF](http://www.eisa-net.org/be-bruga/eisa/files/events/turin/Festus-Festus%20Ikeotuonye_The%20Container%20Model%20Paradox.PDF), (25. 4. 2016.)

Lenin, I. Vladimir (1999). *Imperialism – The Highest Stage of Capitalism*, Sydney: Resistance Books

Mbembe, Achille (2003). Necropolitics, *Public Culture*, 15(1):11-40.

Mignolo, Walter (2008). De-Linking Epistemology from capital and Pluri-Versality: a conversation with Walter Mignolo by Marina Gržinić, part 1, *Reartikulacija*, (4):20-22

Mignolo, Walter (2009). De-Linking Epistemology from capital and Pluri-Versality: a conversation with Walter Mignolo by Marina Gržinić, part 3, *Reartikulacija*, (6):5-7

Negri, Antonio; Hardt, Michael (2000). *Imperij* (preveo Živan Filipi), Zagreb: Multimedijalni institut

Quijano, Anibal (2007). Coloniality and Modernity/Rationality, *Cultural Studies*, 21(2):168-178

Tatlić, Šefik (2015a). Logika humanizacije kapitala – legitimizacija represije i devalvacija funkcije političke moći, Beograd: Orion Art

Tatlić, Šefik (2015b). Emancipacija nekrokapitalizma: Teleološka funkcija liberalizma in optimizacija hegemonije, u Gržinić, Marina (ur.). *Politika, estetika in demokracija*, Ljubljana: ZRC, ZRC SAZU, str. 45-56

Šefik Tatlić*

CONTEMPORANEITY OF COLONIALISM: CAPITALIST MODERNITY, IMPERIAL RACISM AND NECROPOLITICS

Abstract

This text articulates global capitalism as an imperial formation, it deems that modernity is a particular project and/or discursive rhetoric, as well as it articulates necropolitics as the dominant form of politics in capitalism in the post 9/11 era. Hence, global capitalism is being treated here as the imperial formation and a relation of dominance which fundamentally resides on colonial epistemologies and governing logic. Modernity is, therefore, being articulated as a particular discursive rhetoric of the First World which universalizes modernity in order to conceal and/or repress other formats of organizing modernity and, in order to apply and normalize various premodern logics and ideologies, such is racism, as foundations on the basis of which social differentiation and capitalist hierarchies of exploitation are being organized. Finally, this text articulates the concept of necropolitics which is an obscene form of politics that has, in the post 9/11 era, been reduced to a

* Alije Isakovića 2, BA- 77 000 Bihać, tatlic.s@gmail.com

Suvremenost kolonijalizma...

form of management of death and to a machinistic form of governing that treats the world as if it is just a commodifiable category.

Key words: *capitalism, modernity, colonialism, relation of dominance, racism, structure of power, necropolitics, necrocapitalism, politics/ideology, periphery*